

אמן החיים

אתר לא שגרתי ליום השואה: הסטודיו המנציח את פועלו של יוסף באו - גרפיקאי, אמן, מי שהציל מאות יהודים בשואה, ניצל בזכות "רשימת שינדלר" וזייף מסמכים גם עבור ה"מוסד"

הצליחה להיכנס לרשימת העובדים של התעשיין הצ'כי-גרמני שינדלר. אבל באצילותה, מסרה את שמו של יוסף בעלה במקומה, והיא עצמה נשלחה לאושוויץ. היא הצליחה לשרוד, ובדרך לא דרך מצאו בני הזוג זה את זה אחרי המלחמה.

הם עלו ארצה בשנות ה-50, ויוסף פתח סטודיו קטן ברחוב ברדיצ'בסקי 9 בתל אביב. בסטודיו הזעיר הזה יצר והמציא פונטים המשלבים וירטואוזיות וקלאסיות, ויצר באמצעותם כרזות לסרטים כמו "קובלן", "סאלח שבת", "עמוד האש" ועוד. הסטודיו שימש גם ככיסוי לעבודתו של באו כגרפיקאי בשירות "המוסד". רק לפני כעשור,

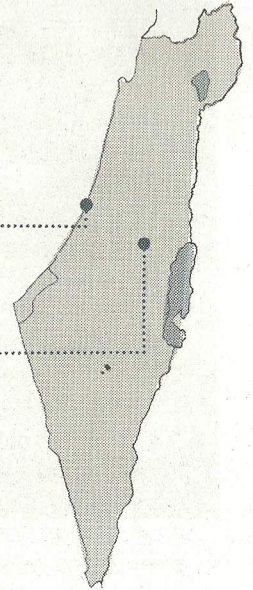
נפלא, אבל לעומת סיפור חייו השלם של באו, הוא מתגמד ללא יותר מגימיק.
 באו (1920-2002) היה צייר, גרפיקאי, מאייר, קופירייטר, סופר ומחלוצי האנימציה בישראל.

כבר שנים שאני נמנעת מלראות טלוויזיה ביום השואה. אף שאיני דור שני, סרטים ותיאורים ממחנות ריכוז נצרכו בי לרמת סיוטים. אשתקד, בניגוד להרגלי, זפופתי. נעצרת בכיתובית

אמן החיים

אתר לא שגרתי ליום השואה: הסטודיו המנציח את בועלו של יוסף באו - גרפיקאי, אמן, מי שהציל מאות יהודים בשואה, ניצל בזכות "רשימת שינדלר" וזייף מסמכים גם עבור ה"מוסד"

◀ כבר שנים שאני נמנעת מלראות טלוויזיה ביום השואה. אף שאיני דור שני, סרטים ותיאורים ממחנות ריכוז נצרכו בי לרמת סיוטים. אשתקד, בניגוד להרגלי, זפופתי. נעצרתי בכיתובית לסרט "רבקה ויוסף, סיפור אהבה". הרעיון לפגוש סיפור רומנטי על רקע תפאורת הזוועה, ריתק אותי. נשאבתי לסאגה, המישים דקות בהפקת ערוץ 10, שהוליווד קטנה עליה. סיפור חתונתם של יוסף ורבקה באו במחנה ריכוז מככב ב"רשימת שינדלר" של סטיבן שפילברג, וכולו אמת. יוסף התגנב לצריף הנשים באישון לילה, מחופש לאישה, וקידש אותה בטבעת שרותכה מכפית כסף. לימים גילו השניים שהחתונה התקיימה ביום ולנטיין. זה סיפור

נפלא, אבל לעומת סיפור חייו השלם של באו, הוא מתגמד ללא יותר מגימיק. באו (1920-2002) היה צייר, גרפיקאי, מאייר, קופירייטר, סופר ומחלוצי האנימציה בישראל. במלחמת העולם השנייה שהה במשך חמש שנים בגטו קראקוב ובמחנה הריכוז פלאשוב, שם שימש כגרפיקאי, וכך הצליח להציל כ-400 יהודים באמצעות זיוף תעודות, תוך סיכון חייו. כשנשאל למה לא זייף מסמכים גם לעצמו, ענה "כי מי היה מציל אותם?". ספר הזיכרונות שלו מהגיהנום, "שנות תרצ"ח", תורגם למגוון שפות, גם לסינית. מתחת ללוח הזכויות על שולחנו של באו בסטודיו, שנראה כאילו רק אתמול עוד עבד עליו, פוזרות תמונות משפחתיות. קשה להאמין שהאישה הקורנת שבתמונה עברה עינויים בידי מפקד מחנה הריכוז פלאשוב, המפלצת אמון גת. אותו גת העסיק את יוסף כשרטט בוכות מיומנותו בכתיבת אותיות גותיות, הקליגרפיה החביבה על המפלגה הנאצית. גם רבקה עצמה הצילה לא מעט אנשים, ולכן

הקלפים שצייר באו במחנה הריכוז. בעזרתם הציל באו אנשים שניסו להתאבד בקפיצה אל הגדר

ציליה והדסה באו. בנותיו של יוסף באו, המתחזקות את המקום ומקיימות בו סיורים מודרכים

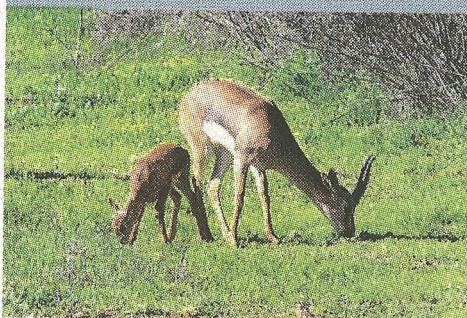

הצליחה להיכנס לרשימת העובדים של התעשיין הצ'כייגרמני שינדלר. אבל באצילותה, מסרה את שמו של יוסף בעלה במקומה, והיא עצמה נשלחה לאושוויץ. היא הצליחה לשרוד, וברוך לא דרך מצאו בני הזוג זה את זה אחרי המלחמה.

הם עלו ארצה בשנות ה-50, ויוסף פתח סטודיו קטן ברחוב ברדיצ'בסקי 9 בתל אביב. בסטודיו הועיר הזה יצר והמציא פונטים המשלבים וירטואלויות וקלאסיות, ויצר באמצעותם כרזות לסרטים כמו "קובלן", "סאלה שבתי", "עמוד האש" ועוד. הסטודיו שימש גם ככיסוי לעבודתו של באו כגרפיקאי בשירות "המוסד". רק לפני כעשור, כשנתיים אחרי מותו, נודע לבנותיו, ציליה והדסה, שבכל הפעמים שבהן אבא שלח אותן "לקנות משהו יפה לעצמן", הן פינו את השטח לפגישה עם מישהו מהמוסד. אז הבינו גם שברבות מהפעמים שבהן ניגש אליהן מישהו ברחוב ואמר "בזכות אבא שלכן ניצלת", וחמק לפני שהספיקו לשאול, הוא לא בהכרח התכוון למה שקרה בשואה.

השתיים לוקחות אותי ל"מטבחון". בחדרון הדרחוס, עם חלון צר וכיור, באו בנה כמו ידיו את כל הציוד שהיה זקוק לו, כולל מכשיר לאנימציה, חדר הקרנות וקולנוע קטן. את המקרן בנה ממנוע שפירק ממכונת תפירה. גם מכונת צילום בנה לבד - משילוב של חלקים ממכונת רנטגן וממצלמה. כך ראו אור מסמכים לזהות חדשה של מרגלים. בין היתר לאלי כהן, שנשלח לרמשק ככאמל אמין תאבת'. "רק בדיעבד הבנו למה אבא כל-כך החוויר כאשר הודיעו ברדיו שאלי כהן נתפס", נזכרות השתיים. ב-2007 קיים המרכז למורשת המודיעין תערוכה לזכרו. האחיות באו מספרות שבכירים במוסד אמרו להן שאביהן היה מעורב בהרבה פרשיות, שמוטל עליהן איפול כבד לעוד המישים שנה לפחות. אבל מדי פעם הן מקבלות עוד פירור מידע, למשל הפעם שבה נכנס מרדיך טיולים עם קבוצת עיתונאיות מפולין, וכשראה את תמונתו

← סביבה

עמק הצבאים. לנמבי ולאימא שלום

ניצחון צבאי
עמק הצבאים בירושלים

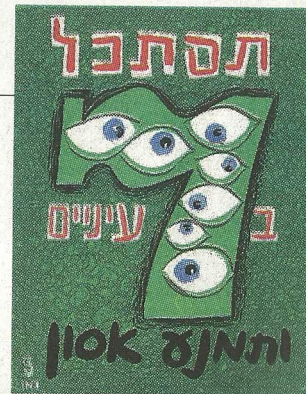
• רגע לפני חג הפסח, התרחש בירושלים מאורע משמתי: עמק הצבאים נחנך ונפתח לציבור, אחרי עשרים שנות מאבקים בין פעילי סביבה ותושבי השכונות המקיפות אותו לבין יזמי גדל"ן שביקשו לכלות. זוהי אחת הדוגמאות הראשונות בארץ לשטח שתוכנן בשיתוף התושבים. יש בו בריכות טבעיות ומלאכותיות, שני נחלים זורמים, עמדות תצפית, וכמובן, בתי גידול לחיות בר, ובראשן עדר צבאים המונה כשלושים פרטים. ראשית הסיפור בשנות ה-90, אז נסלל כביש בגין. באזור, שהיה שטח חקלאי זנוח, חי אז עדר צבאים קטן, שסלילת הכביש ניתקה אותו מהטבע, וכלאה אותו בתוך תא השטח שנותר בין הכבישים והשכונות המתפתחות. המצב החדש לא היטיב עם הצבאים, שמרחב המחיה שלהם קוצץ קשות, ושכלבים משוטטים טרפו ופגעו בהם, והם כמעט נעלמו - נותרו רק כחמישה מהם. על העגלה הזו קפצו גם גדל"ניסטים, עם תוכניות מרקיעות שחקים. אלא שדווקא כניסתם של היוזמים הביאה לשיתוף פעולה יוצא דופן בין תושבי השכונות המקיפות את המקום - דתיים וחילוניים, ותיקים ועולים - שיחד עם החברה להגנת הטבע וארגונים נוספים, פעלו כנגד רוע הגזירה. וזה עבד. לפני כשש שנים הצטרפה למאבק גם עיריית ירושלים.

צילום: עמיר בלב

הסטודיו של באו. שולחן העבודה עם הצילום המשפחתי ועבודות הגרפיקה שלו - פונטים, איורים, כרזות. מימין: תצלום שלו עם גלגל סרט. למטה: איור פרי עטו, המציג את חתונתו עם רבקה, כשהוא מחופש לאישה בבלוק הנשים במחנה הריכוז פלאשוב

צילומים: גילי מצא (בסטודיו של באו), העבודות של באו לקוחות מאתר האינטרנט www.josephbau.co.il

לסטודיו ברחוב ברדיצ'בסקי לא נמצא גוף מממן, והמקום ממשיך לפעול רק בזכות שתי בנותיו של באו, שמתחזקות את המקום ומדריכות את הסוירים בו, ופועלות בעצמן להשגת תרומות להמשך קיומו השוטף. השתיים גם מעלות במקום מופע הומוריסטי בשם "ברית מילה", המבוסס על הידורי הלשון ועל אהבת השפה העברית של אביהן.

בשנת 2010 קבע ראש עיריית תל אביב-יפו, רון חולדאי, לוח הנצחה על הבית ברחוב ברדיצ'בסקי. "ניסינו לומר לו שהסיפור של המקום זה לא רק שואה, אלא גם חיים, אהבת השפה, אנימציה, חלומות וקונספטואל. אבל הוא מנחם לתמיד ברוך" אמרנה

של באו, אמר להן בשקט: "הייתה לי הזכות לפגוש את אבא שלכן, אם כי לסוכנים אסור היה. כדי ליצור את מסמכיי, הוא התעקש לצלם אותי בצורה מסוימת, וככה נפגשנו לדקות נדירות".

מאות פריטים מוצגים בצפיפות בסטודיו הרחוס; למשל העתק מהקלפים שצייר במחנה, שהם בעצם ערכת הישרדות. "בעזרתם הציל אנשים שניסו להתאבד בקפיצה אל הגדר", הן מספרות. "אבא היה מספר בדיחה גסה, ואם האיש צחק, עבר לו הרצון להתאבד. אם לא, אבא היה מציע לו לשחק בקלפים, שהיו בהם סצנות אופטימיות מהחיים". הן מספרות

עמדות תצפית, וכמובן, בתי גידול לחיות בר, ובראשן עדר צבאים המונה כשלושים פרטים. ראשית הסיפור בשנות ה-90, אז נסלל כביש בגין. באזור, שהיה שטח חקלאי זנוח, חי אז עדר צבאים קטן, שסלילת הכביש ניתקה אותו מהטבע, וכלאה אותו בתוך תא השטח שנותר בין הכבישים והשכונות המתפתחות.

המצב החדש לא היטיב עם הצבאים, שמרחב המחיה שלהם קוצץ קשות, ושכלבים משוטטים טרפו ופגעו בהם, והם כמעט נעלמו - ונתרו רק כחמישה מהם. על העגלה הזו קפצו גם נדל"ניסטים, עם תוכניות מרקיעות שחקים. אלא שדווקא כניסתם של היוזמים הביאה לשיתוף פעולה יוצא דופן בין תושבי השכונות המקיפות את המקום - דתיים וחילוניים, ותיקים ועולים - שיחד עם החברה להגנת הטבע וארגונים נוספים, פעלו כנגד רוע הגזירה. וזה עבד. לפני כשש שנים הצטרפה למאבק גם עיריית ירושלים, ששינתה את ייעוד השטח לשמורת טבע עירונית. כעשרים מיליון שקלים הושקעו בפיתוח שבילי הליכה, במסלולי רכיבה לאופניים, במצפורים. בעתיד מתוכננת הקמת בוסתן, בריכה חקלאית ומרכז חינוכי שיוקדש לצבי הארץ ישראלי.

הפארק החדש מתקן מעט את הפגיעה המתמשכת בערכי טבע בארץ ומחזיר את האופטימיות שיכול להיות כאן טוב. עם זאת, בלי מילת ביקורת אי אפשר: מאז נפתח, צבאו המבקרים על הפארק ונוצרו עומסים כבדים בשטח, כמו גם על תאי השירותים. בחופשות ובחגים הבאים תצטרך העירייה לדאוג לתחזוקה צמודה או לתגבר את הקיים, ובמקביל אולי גם לנתב את מספר המבקרים. נראה שלא נצפתה מראש תנועה של אלפי מטיילים ביום, ואולי פתחו בחופזה לפני החג.

הפארק פתוח חנים בכל ימי השבוע, והוא נגיש לנכים, מציע סיודים מודרכים ועוד.

איך מגיעים? וכנסים לרחוב שח"ל (מרחוב הרצוג). פונים מיד שמאלה לכיוון תחנת כיבוי האש. לפני שער התחנה פונים שמאלה בדרך עפר המובילה לשער הפארק. הכניסה משולטת. פרטים נוספים באתר עיריית ירושלים: www.jerusalem.muni.il

אורלי גנוסר

התחנה של רבקה ויוסף באו

צילומים: גילי מצא (בסטודיו של באו), העבודות של באו לקוחות מאתר האינטרנט www.josephbau.co.il

לסטודיו ברחוב ברדיצ'בסקי לא נמצא גוף מממן, והמקום ממשיך לפעול רק בזכות שתי בנותיו של באו, שמתחזקות את המקום ומדריכות את הסוירים בו, ופועלות בעצמן להשגת תרומות להמשך קיומו השוטף. השתיים גם מעלות במקום מופע הומוריסטי בשם "ברית מילה", המבוסס על חידודי הלשון ועל אהבת השפה העברית של אביהן.

בשנת 2010 קבע ראש עיריית תל אביב-יפו, רוזן חולדאי, לוח הנצחה על הבית ברחוב ברדיצ'בסקי. "ניסינו לומר לו שהסיפור של המקום זה לא רק שואה, אלא גם חיים, אהבת השפה, אנימציה, קולנוע וריגול, אבל הוא סירב לתמוך בנו", אומרת האחיות. בתגובה נמסר כי "העירייה מעריכה את חשיבותו ותרומתו של מר יוסף באו לתרבות הישראלית, אך לצערנו המוסד המנוהל על-ידי האחיות באו אינו עונה על התנאים לקבלת תמיכה מהעירייה, על-פי תקנת המוויאונים". השתיים יוזמות כל מיני פרויקטים, שהמועצה לשימור אתרים, משרד החינוך והתרבות והמשרד לאזרחים ותיקים תומכים בהם נקודתית. אבל את תפעול המקום השוטף הן עושות מכיסן, ולכן הכתבה הזו היא גם קול קורא לתורמים, שהסיפור נגע ללבם ומוכנים לסייע לאחיות.

ביקור בסטודיו יש לתאם מראש בטל' 054-4301499 (צלילה) או 054-4212730 (חרסה), או באמצעות אתר האינטרנט של www.josephbau.com

המקום: 16 באפריל, יוקרן הסרט "רבקה ויוסף, סיפור אהבה" בערוץ 10 בשעה 19:00. הסרט יוקרן באותו יום גם בסינמטק תל אביב, בשעה 19:15. בהקרנה בסינמטק האחיות באו יהיו נוכחות, ובסיומו יעלו לבמה כדי לדבר עם הקהל.

גילי מצא

של באו, אמר להן בשקט: "הייתה לי הזכות לפגוש את אבא שלכן, אם כי לסוכנים אסור היה. כדי ליצור את מסמכיי, הוא התעקש לצלם אותי בצורה מסוימת, וככה נפגשנו לדקות נדירות".

מאות פריטים מוצגים בצפיפות בסטודיו הרחוק: למשל העתק מהקלפים שצייר במחנה, שהם בעצם ערכת הישרדות. "בעזרתם הציל אנשים שניסו להתאבד בקפיצה אל הגדר", הן מספרות. "אבא היה מספר בדיחה גסה, ואם האיש צחק, עבר לו הרצון להתאבד. אם לא, אבא היה מציע לו לשחק בקלפים, שהיו בהם סצנות אופטימיות מהחיים". הן מספרות שהיו קצר לפני מותו נשאל אביהן "מאיפה היה לך הכוח להציל ככה אנשים בשואה, ועוד לספר בדיחות?". באו ענה: "כוח - זו לא המילה הנכונה, אהבה היא המילה".

את הקלפים המקוריים, כמו גם כותנת הפסים, ציורים מהשואה, דגם של מחנה הריכוז פלאשוב (היחיד שקיים) ועוד פריטים יקרי ערך הפקיד באו במוזיאון יד ושם. לטענת בנותיו, הן מצאו את החפצים הללו במצב מוזנח. בנוסף, הן אומרות, מעולם לא נערכה לאביהן תערוכת יחיד, כמו שהובטח לו. דוברת יד ושם התייחסה לטענה: "באוסף של יד ושם שמורים כשלושים אלף חפצים אישיים של ניצולים, כמו חפציו של יוסף באו, בקפידה ועל-פי סטנדרטים מוזיאליים. בתצוגת הקבע של יד ושם נמצאים מפת גטו קראקוב וציורו 'שער הכניסה לגטו'. סיפורו ויצירתו הוצגו בשתי תערוכות".

עבודותיו של באו הוצגו בכניין האו"ם בניו יורק, בפרלמנט הספרדי במרדריד, במוזיאון אוסקר שינדלר בקראקוב שבפולין, במוזיאון היהודי במוסקבה ובמקומות נוספים, אבל כל אלה לא הספיקו כדי להנציח את מורשתו בישראל.

"האתר הוא מעין מוזיאון וירטואלי, שהקימה חברת מכבי לזכרו של באו. החברה גם הוציאה מהדורה מוגבלת לאספנים (לא למכירה), של בקבוקי בירה מעוטרים בציורים של באו